

**BO'LAJAK PEDAGOGLARDA HAYOTIY KO'NIKMALARNI
SHAKLLANTIRISH: MAZMUNI, BOSQICHLARI VA TAMOYILLARI**

^{1,2}**Axunumbabayeva Shaxnoza Shuxratovna**

¹*Jizzax davlat pedagogika universiteti Maktabgacha ta'lim
nazariyasi va metodikasi kafedrası o'qituvchisi*

²*Guliston davlat universiteti mustaqil izlanuvchisi*

Annotatsiya: Maqolada bolajak pedagoglarda hayotiy ko'nikmalarni shakllantirish jarayoni ilmiy va amaliy nuqtayi nazardan tahlil qilinadi. Ushbu jarayonda axloqiy prinsiplar, pedagogik qadriyatlar va zamonaviy ta'lim texnologiyalari integratsiyasi asosiy o'rin tutadi. Maqolada hayotiy ko'nikmalarni shakllantirish mazmuni, asosiy bosqichlari va tamoyillari, shuningdek, interaktiv, reflektiv va motivatsion usullar orqali pedagogik qadriyatlarni rivojlantirish yo'llari batafsil yoritiladi.

Kalit so'zlar: hayotiy ko'nikmalar, bolajak pedagoglar, pedagogik qadriyatlar, kasbiy etika, pedagogik jarayon, axloqiy tarbiya, zamonaviy ta'lim texnologiyalari, refleksiya, interaktiv metodlar, insonparvarlik.

Аннотация: В статье анализируется процесс формирования жизненных навыков у детей-педагогов с научной и практической точек зрения. Этических принципов, педагогических ценностей и современных образовательных технологий занимает центральное место в этом процессе. В статье подробно рассматривается содержание, основные этапы и принципы формирования жизненных навыков, а также пути развития педагогических ценностей посредством интерактивных, рефлексивных и мотивационных методов.

Ключевые слова: жизненные навыки, детские педагоги, педагогические ценности, профессиональная этика, педагогический процесс, нравственное воспитание, современные образовательные технологии,

рефлексия, интерактивные методы, гуманизм.

Annotation: *The article analyzes the process of formation of life skills in children-teachers from a scientific and practical point of view. Ethical principles, pedagogical values and modern educational technologies is central to this process. The article discusses in detail the content, main stages and principles of the formation of life skills, as well as ways to develop pedagogical values through interactive, reflective and motivational methods.*

Keywords: *life skills, child educators, pedagogical values, deontological approach, professional ethics, pedagogical process, moral education, modern educational technologies, reflection, interactive methods, humanism.*

Kirish. Bugungi kunda pedagogik faoliyatda nafaqat nazariy bilimlar, balki amaliy ko'nikmalar va hayotiy malakalar muhim ahamiyat kasb etadi. Zamonaviy jamiyat va ta'lim tizimi sharoitida pedagoglardan faqat darsliklar va nazariy materiallarni o'rgatish emas, balki talabalarni murakkab hayotiy vaziyatlarda ongli, mas'uliyatli va samarali harakat qilishga tayyorlash talab etiladi. Shu sababli, bolajak pedagoglar uchun hayotiy ko'nikmalarni shakllantirish pedagogik jarayonning eng dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi.

Hayotiy ko'nikmalar – bu pedagog shaxsning nafaqat kasbiy, balki shaxsiy rivojlanishida ham muhim rol o'ynaydigan malakalar tizimidir. Ular turli pedagogik va ijtimoiy vaziyatlarda ongli qaror qabul qilish, muammolarni samarali hal etish, muloqotda konstruktiv bo'lish, hamkorlik va liderlik qobiliyatlarini namoyon qilish imkonini beradi. Boshqacha qilib aytganda, hayotiy ko'nikmalar pedagogning professional yetukligini, shuningdek, ijtimoiy va axloqiy barqarorligini ta'minlaydi. Bolajak pedagoglarda hayotiy ko'nikmalarni shakllantirish jarayoni bir necha asosiy yo'nalishlarni o'z ichiga oladi.

Birinchidan, bu jarayon talabaning kasbiy etikaga rioya qilish qobiliyatini rivojlantirishga qaratilgan bo'lib, unda pedagogik faoliyatning axloqiy va deontologik prinsiplari ustuvor ahamiyatga ega. Ikkinchidan, murakkab vaziyatlarda ongli qaror qabul qilish ko'nikmalarini shakllantirish, ya'ni talabani

turli pedagogik muammolarni tahlil qilish va samarali yechimlar topishga o'rgatish. Uchinchi yo'nalish – samarali muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish bo'lib, bunda talabalar o'quvchilar, ota-onalar va hamkasblar bilan konstruktiv, samarali va ijtimoiy jihatdan mas'uliyatli munosabatlarni o'rnatishga o'rgatiladi.

Asosiy qism. Pedagogik jarayonda hayotiy ko'nikmalarni shakllantirishda bir qator metod va yondashuvlar samarali vosita sifatida qo'llaniladi. **Interaktiv metodlar** (case-study, rolli o'yinlar, guruh muhokamalari) orqali talabalar amaliy vaziyatlarda qaror qabul qilish va muloqot ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shu bilan birga, **reflektiv metodlar** talabani o'z pedagogik faoliyatini tahlil qilishga, xatoliklarni aniqlash va ularni bartaraf etishga o'rgatadi.

Zamonaviy pedagogik jarayonda, shuningdek, **axborot-kommunikatsiya texnologiyalari** (masofaviy ta'lim platformalari, elektron resurslar va raqamli interaktiv vositalar) hayotiy ko'nikmalarni shakllantirish va mustahkamlashning samarali vositasi hisoblanadi. Shunday qilib, pedagogning shaxsiy va kasbiy rivojlanishida hayotiy ko'nikmalarni shakllantirish – bu nafaqat talabaning bilim va amaliy salohiyatini oshirish, balki uning ijtimoiy va axloqiy yetukligini ta'minlaydigan murakkab va tizimli jarayon hisoblanadi. Bu jarayon zamonaviy ta'lim talablari, pedagogik qadriyatlar va innovatsion metodlarning uyg'un integratsiyasi orqali amalga oshiriladi.

Bolajak pedagoglarda hayotiy ko'nikmalar – bu shaxsning professional va ijtimoiy faoliyatida muvaffaqiyatli va samarali harakat qilishiga xizmat qiluvchi ko'nikmalar tizimi bo'lib, ular bir necha asosiy komponentlardan iborat:

1. Shaxsiy ko'nikmalar – bu pedagogning o'zini anglash va boshqarish, stressli vaziyatlarda barqarorlikni saqlash hamda vaqtni samarali rejalashtirish qobiliyatini o'z ichiga oladi. Shu jumladan, **o'zini tahlil qilish**: talaba yoki pedagog o'z xatti-harakatlari va qarorlarini baholash, kuchli va zaif tomonlarini aniqlash orqali professional o'sishga intiladi. **Vaqtni boshqarish**: dars, ilmiy izlanish va shaxsiy faoliyatni muvozanatli tashkil etish. **Stressga chidamlilik**: murakkab pedagogik vaziyatlarda xotirjamlikni saqlash va vaziyatni konstruktiv hal etish. **Intizom va mas'uliyat**: belgilangan vazifalarni vaqtida va sifatli bajarish

hamda kasbiy majburiyatlarga sodiqlik.

2. Kommunikativ ko'nikmalar – samarali muloqot va hamkorlikni ta'minlaydigan qobiliyatlarni o'z ichiga oladi. Bular: O'quvchilar, ota-onalar va hamkasblar bilan samarali muloqot qilish. Faol tinglash va fikrlarni aniq yetkazish. Bahs va munozaralarda konstruktiv ishtirok etish, jamoaviy qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantirish.

3. Kasbiy etika va deontologiya – pedagogning axloqiy prinsiplar asosida qaror qabul qilish qobiliyatidir. Bu komponent quyidagilarni o'z ichiga oladi: Axloqiy va professional qarorlar qabul qilish. Kasbiy majburiyatlarni bajarish va insonparvarlik tamoyillariga amal qilish. Ta'lim jarayonida adolat, hurmat va mas'uliyatni saqlash.

4. Kreativ va innovatsion ko'nikmalar – pedagogning ta'lim jarayonini doimiy yangilash va rivojlantirishga qodirligi: Ta'lim jarayonida yangi metod va texnologiyalarni qo'llash. Pedagogik muammolarni innovatsion yechimlar bilan hal etish. Talabalarni o'z fikrini erkin ifodalash va ijodiy yondashuvni rag'batlantirishga o'rgatish.

5. Reflektiv ko'nikmalar – pedagogning o'z faoliyatini tahlil qilishi va professional o'sishi uchun choralar ko'rish qobiliyati: O'z pedagogik faoliyatini tahlil qilish va xatoliklarni aniqlash. Kasbiy maqsad va natijalarni baholash. O'z-o'zini rivojlantirish va shaxsiy hamda kasbiy kompetensiyalarni oshirishga yo'naltirilgan choralar ko'rish. Mazkur komponentlar talabani kasbiy shaxs sifatida shakllantirish, pedagogik kompetensiyalarini rivojlantirish va ta'lim sifatini yaxshilashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, hayotiy ko'nikmalar pedagogning nafaqat kasbiy, balki ijtimoiy va shaxsiy rivojlanishini ta'minlaydi.

Hayotiy ko'nikmalarni shakllantirish jarayoni tizimli yondashuvni talab qiladi va odatda quyidagi bosqichlardan iborat:

1. Bilim va nazariy tayyorgarlik bosqichi. Ushbu bosqichda talabalar pedagogik faoliyatning nazariy asoslarini egallaydi va hayotiy ko'nikmalar mazmuni bilan tanishadi: Pedagogik nazariy bilimlarni o'zlashtirish, ta'lim jarayonini tashkil etish va pedagogik metodlarni tushunish. Kasbiy etika,

deontologiya va axloqiy prinsiplar bilan tanishtirish, professional qadriyatlarni shakllantirish. Hayotiy ko'nikmalar mazmuni, ularning kasbiy faoliyatdagi ahamiyati va rolini tushuntirish.

2. Amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish bosqichi. Bu bosqichda talabalar nazariy bilimlarni amaliyot bilan mustahkamlashadi: **Interaktiv metodlar:** rolli o'yinlar, case-study tahlillari va guruhli muhokamalar orqali qaror qabul qilish va muloqot ko'nikmalari rivojlantiriladi. **Reflektiv metodlar:** darslarni tahlil qilish, o'z faoliyatini baholash, pedagogik portfolio yaratish va o'z-o'zini rivojlantirish. **Motivatsion usullar:** talabalarning kasbiy intilishlarini qo'llab-quvvatlash, ularni faoliyatga jalb qilish va professional maqsadlarni belgilash.

3. Mustahkamlash va ijtimoiy integratsiya bosqichi. Bu bosqich hayotiy ko'nikmalarni real ijtimoiy va kasbiy muhitda tatbiq etishni nazarda tutadi: Ijtimoiy va pedagogik loyihalarda faol ishtirok etish. Kasbiy hamkorlik va jamoaviy faoliyatni rivojlantirish. Zamonaviy ta'lim texnologiyalari va raqamli resurslardan foydalanish orqali hayotiy ko'nikmalarni amaliyotga tatbiq etish.

4. Baholash va qayta shakllantirish bosqichi. Ushbu bosqich talabalar o'z kasbiy va hayotiy ko'nikmalarini baholashga, kamchiliklarni aniqlashga va ularni bartaraf etishga qaratilgan: Pedagogik portfoliolar, seminarlar va ilmiy izlanishlar natijalari orqali o'z-o'zini baholash. Talabalarning kasbiy va hayotiy ko'nikmalarini tahlil qilish, zaif tomonlarni aniqlash va ularni yaxshilash bo'yicha chora-tadbirlar ishlab chiqish. Shu tarzda, hayotiy ko'nikmalarni shakllantirish jarayoni nafaqat talabaning bilim va malakasini rivojlantiradi, balki uni kasbiy shaxs sifatida barqaror va mas'uliyatli qilishga xizmat qiladi. Bu jarayonning tizimli va bosqichma-bosqich olib borilishi pedagogik jarayonda muvaffaqiyatga erishishning muhim omili hisoblanadi.

Hayotiy ko'nikmalarni pedagogik jarayonda samarali shakllantirish uchun ilmiy asoslangan tamoyillarni qo'llash muhimdir. Ushbu tamoyillar pedagogik faoliyatning nazariy va amaliy jihatlarini uyg'unlashtirishga, talabalarning kasbiy va shaxsiy rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi.

1. Deontologik tamoyil. Ushbu tamoyil pedagogik faoliyatda axloqiy

prinsiplar va kasbiy etikani birinchi o'ringa qo'yishni nazarda tutadi. Pedagogning har bir harakati nafaqat nazariy bilimga, balki axloqiy va kasbiy normalarga mos bo'lishi shart. Bu tamoyil talabalarda kasbiy mas'uliyat va axloqiy qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

2.Insonparvarlik tamoyili. Talabalarni hurmat qilish, ularning individual xususiyatlarini hisobga olish pedagogik jarayonning markaziy prinsipi hisoblanadi. Pedagog shaxsning psixologik va emotsional holatini e'tiborga olib, har bir talabaga shaxsiy yondashuvni qo'llaydi. Bu tamoyil nafaqat samarali o'qitish, balki talabalar bilan ishonchli va ijobiy munosabatlarni shakllantirishga yordam beradi.

3.Faoliyatga yo'naltirilganlik. Hayotiy ko'nikmalarni shakllantirishda ularni faqat nazariy bilim sifatida emas, balki amaliy faoliyatga tatbiq etish muhimdir. Talabalar o'z bilim va malakalarini real pedagogik vaziyatlarda qo'llash orqali professional kompetensiyalarini mustahkamlaydi. Masalan, darslarni rejalashtirish, o'quvchilar bilan interaktiv mashg'ulotlar o'tkazish va pedagogik portfoliolar yaratish orqali ko'nikmalar amaliy jihatdan rivojlantiriladi.

4.Reflektivlik. Reflektiv tamoyil talabalarga o'z pedagogik faoliyatini tahlil qilish, xatolarini aniqlash va kasbiy o'sish uchun choralar ko'rishga o'rgatadi. Reflektivlik orqali talabalar o'z harakatlarini baholash, yangi strategiyalar ishlab chiqish va o'z kompetensiyalarini doimiy ravishda takomillashtirish imkoniyatiga egabo'ladi.

5.Motivatsion tamoyil. Talabalarni kasbiy o'sishga va yangi bilimlarni o'zlashtirishga rag'batlantirish pedagogik jarayonning samaradorligini oshiradi. Bu tamoyil talabalarning ichki motivatsiyasini rag'batlantirish, ularni faol pedagogik faoliyatga jalb qilish va ijodiy yondashuvni rivojlantirishga xizmat qiladi.

6.Integratsion tamoyil. Integratsion tamoyil zamonaviy pedagogik texnologiyalar, raqamli resurslar va ijtimoiy faoliyatni birlashtirishni nazarda tutadi. Talabalar turli vositalardan foydalangan holda ko'nikmalarini amaliyotga tatbiq etadi, shu bilan birga yangi bilimlarni o'zlashtirish va innovatsion yondashuvlarni qo'llash imkoniyatiga ega bo'ladi.

7.Hamkorlik tamoyili. Guruhda ishlash, tajriba almashish va kasbiy

hamkorlikni rivojlantirish pedagogik jarayonning asosiy tamoyillaridan biridir. Talabalar birgalikdagi loyihalar, guruh muhokamalari va seminarlar orqali o'zaro muloqot, hamkorlik va jamoaviy qaror qabul qilish ko'nikmalarini mustahkamlaydi. Ushbu tamoyillarni konseptual ravishda uyg'unlashtirish talabalarda nafaqat pedagogik, balki ijtimoiy va shaxsiy kompetensiyalarni rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, pedagogik jarayonni tizimli va maqsadli tashkil etish imkonini beradi.

Hayotiy ko'nikmalarni shakllantirishda zamonaviy pedagogik metodlar muhim rol o'ynaydi. Ular nafaqat nazariy bilimlarni mustahkamlash, balki amaliy ko'nikmalarni rivojlantirishga ham yo'naltirilgan:

1. Interaktiv metodlar. Case-study, rolli o'yinlar va guruh muhokamalari talabalarni faol pedagogik faoliyatga jalb qiladi. Ushbu metodlar orqali talaba murakkab vaziyatlarni tahlil qiladi, qaror qabul qiladi va pedagogik muloqot ko'nikmalarini rivojlantiradi.

2. Reflektiv metodlar. Pedagogik portfolio yaratish, o'z-o'zini baholash va darslarni tahlil qilish talabalarni o'z faoliyatini konstruktiv tarzda qayta ko'rib chiqishga o'rgatadi. Bu metodlar reflektiv tamoyilga asoslangan bo'lib, talabalarning kasbiy o'sishi va shaxsiy rivojlanishini ta'minlaydi.

3. Motivatsion metodlar. Ilmiy izlanishlar, seminarlar va konferensiyalar orqali talabalar kasbiy intilishlarini mustahkamlash va yangi bilimlarni o'zlashtirishga rag'batlantiriladi. Bu metodlar talabaning ichki motivatsiyasini oshirish va faol pedagogik ishtirokini rag'batlantirishga xizmat qiladi.

4. Raqamli resurslar va onlayn platformalar. Zamonaviy ta'lim texnologiyalari va raqamli resurslardan foydalanish pedagogik kompetensiyalarni oshirish va masofaviy ta'limni amalga oshirish imkonini beradi. Onlayn platformalar, interaktiv dasturlar va multimedia vositalari talabalarga innovatsion pedagogik metodlarni amaliyotda qo'llash imkoniyatini yaratadi.

5. Birgalikdagi loyihalash va kasbiy hamkorlik. Talabalarni amaliy faoliyatga jalb qilish va kasbiy tarmoqlar yaratish orqali hamkorlik ko'nikmalari rivojlantiriladi. Birgalikdagi loyihalar va seminarlar talabalarni jamoaviy ishlashga

o'rgatadi, ularni muammolarni birgalikda hal qilish va tajriba almashish bilan tanishtiradi. Shunday qilib, zamonaviy pedagogik metodlar talabalarning hayotiy ko'nikmalarini shakllantirishda tizimli va amaliy yo'naltirilgan yondashuvni ta'minlaydi. Ular pedagogik jarayonning samaradorligini oshiradi, talabaning kasbiy kompetensiyalarini mustahkamlaydi va shaxsiy rivojlanishini rag'batlantiradi.

Xulosa. Bo'lajak pedagoglarda hayotiy ko'nikmalarni shakllantirish pedagogik jarayonning ajralmas va asosiy qismi hisoblanadi. Bu ko'nikmalar nafaqat talabaning nazariy bilimlarini mustahkamlashga xizmat qiladi, balki uning professional va shaxsiy rivojlanishi, kasbiy faoliyatga tayyorgarligi va murakkab vaziyatlarda samarali harakat qilish qobiliyatini oshirishga yordam beradi. Ushbu ko'nikmalar bir nechta muhim funksiyani bajaradi: **Kasbiy etika va deontologik prinsiplarni shakllantirish:**

Hayotiy ko'nikmalar pedagoglarni kasbiy etikaga va deontologik tamoyillarga rioya qilishga o'rgatadi. Bu ularning o'zaro muloqotlarida, pedagogik qarorlar qabul qilishda va professional faoliyatni amalga oshirishda axloqiy va mas'uliyatli yondashuvni ta'minlaydi. Natijada talabalar insonparvarlik tamoyillariga asoslangan qarorlar qabul qilishni, kasbiy majburiyatlarni to'liq bajarishni o'rganadilar. Zamonaviy ta'lim texnologiyalari, raqamli resurslar va onlayn platformalardan foydalanish talabalarning hayotiy ko'nikmalarini amaliyotga tatbiq etish imkonini beradi. Interaktiv va reflektiv metodlar orqali talabalar o'z pedagogik faoliyatini tahlil qiladilar, pedagogik portfoliolar yaratadilar va o'z faoliyatlarini doimiy ravishda takomillashtiradilar. Shu bilan birga, hayotiy ko'nikmalar pedagogik jarayonning samaradorligini oshiradi, talabaning kasbiy va shaxsiy kompetensiyalarini rivojlantiradi hamda pedagogik faoliyatda muvaffaqiyat qozonishga tayyorlaydi. Ularning shakllantirilishi nazariy bilim va amaliy ko'nikmalarni uyg'unlashtirishga, ijodiy va tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga, shuningdek, zamonaviy pedagogik muhitda samarali ishlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ismoilova, Y. T., & Mamatova, U. Z. (2021). Pedagogical features of the formation of pedagogical ethics in future teachers. *Bulletin of Science and Practice*, 7(5).
2. Lenzen, B., Buyck, Y., & Bouvier, A. (2023). Teaching life skills in physical education within different teaching traditions: A narrative review. *Education Sciences*, 13(6), 605.
3. Shodieva, R. A., & Morkhova, I. V. (2025). Key psychological and pedagogical conditions for the formation of deontological competence of a teacher. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 5(5), 1675–1677.
4. qulovna, Fazilova, D. X. (2021). Views on the socio-political appearance of youth and its features. *Asian Journal of Multidimensional Research (AJMR)*, 10(3), 431-436.
5. Фазилова, Д. Х. (2016). Механизм повышения политической активности молодёжи: анализ, проблемы и решения. *Молодой ученый*, (10), 1310-1312.
6. Бердибеков, П. К., Фазилова, Д. Х., & Юнусова, Ч. (2016). Проектная деятельность в дошкольном образовании. *Молодой ученый*, (1), 691-693.
7. Axunbabayeva Sh.Sh. Bo'lajak pedagoglarda hayotiy ko'nikmalarni shakllantirish: mazmuni, bosqichlari va tamoyillari // *INTER EDUCATION & GLOBAL STUDY*. vol.3. 2025. 46-55-betlar.
8. Axunbabayeva Sh.Sh. Milliy va umuminsoniy qadriyatlar asosida bo'lajak pedagoglarda hayotiy ko'nikmalarni rivojlantirish / *Maktabgacha va boshlang'ich ta'limda chet tillarni o'rgatishning zamonaviy tendensiyalari*. Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to'plami. Qo'qon davlat Pedagogika instituti, 2025. 231-232 betlar.
9. Axunbabayeva Sh. Sh. Bo'lajak o'qituvchilarda ijtimoiy mas'uliyat va axloqiy qadriyatlarni shakllantirishda raqamli ta'lim vositalarining roli / *Научно-технические и социокультурные проблемы современного общества. Сборник материалов Международной научно-практической конференции. Часть 1.* – Джизак: Филиал КФУ в г. Джизак Республики Узбекистан, 20-21- ноября 2025 г. – С. 381-385.т